

ĮŽANGOS ŽODIS

Teisė tarpdalykiniame kontekste: sociologinės perspektyvos indėlis

Šio žurnalo numerio straipsnių rinkinį vienija tarpdalykinis pobūdis. Tokia perspektyva, papildyta sociologiniu požiūriu, yra kuklus žingsnis link skirtingų mokslo disciplinų tyrimų laukų suartinimo. Neretai autoriams tai yra išėjimas už komforto zonos ribų – tarpdalykiniams tyrimams reikia ryžto, tačiau galų gale mokslui ir visuomenei tai gali atsipirkti su kaupu. H. Kelsenas savo darbuose yra mėginęs apibrėžti grynojo teisės mokslo ribas¹, kas savaime yra pravartu, tačiau klausimai, kur yra šios ribos ir ar (ne)reikia jų peržengti, gali būti sprendžiami remiantis skirtingais kriterijais. Pereinant prie šitų klausimų dar reikia išspręsti dilemą, kas atsirado anksčiau – višta ar kiaušinis. Šiuo atžvilgiu ji įpareigoja svarstyti, ar mokslo disciplinos charakteristikas bei ribas brėžia iš paukščio skrydžio žvelgiantys mokslo filosofai bei mokslo finansavimą administruojantys tarnautojai, ar šios ribos formuojasi savaime mokslininkams atliekant tyrimus, o anksčiau minėtų asmenų darbas yra ne spręsti, kur ribos turėtų būti, o tik stengtis pažinti, kur jos yra.

Tarpdalykiniai teisės tyrimai nėra beprecedentis fenomenas, tačiau Lietuvos moksle jie nėra dažni ir tuo savaime aktualūs, nes suteikia praktikai šviežią žvilgsnį iš anapus nusistovėjusių teorinių ribų, o mokslui demonstruoja naujus tyrimų dizainus. Mokslininkų bendruomenėje yra įprasta tarpdalykinių tyrimų naudą laikyti akivaizdžia. Vienas iš naudingiausių tarpdalykiškumo padarinių gali būti abejonių iškėlimas ten, kur vyrauja nekvėstionuojami įsitikinimai. A. Šliogeris yra rašęs, kad filosofinis žvilgsnis banalybėje randa paslaptį². Savo žymųjį kūrinių „Jurisprudencijos problemos“ R. A. Posneris pradėjo B. Russello citata: „žmogus, kuris nėra ragavęs filosofijos, brenda per gyvenimą surakintas prietarų, kilusių iš kasdienio proto, iš vyraujančių jo laikmečio ar tautos įsitikinimų <...> Tokiam žmogui pasaulis paprastai atrodo aiškus, baigtinis, akivaizdus <...> Tačiau kai tik pradėdame filosofuoti, atrandame <...> jog net kasdieniškiausi daiktai kelia klausimų“³. Perfrazuojant žymaus muzikos prodiuserio R. Rubino knygoje „Kūrybinis aktas: būtybės kelias“ (*The Creative Act: A Way of Being*) pateiktą mintį, komanda, kurioje visi vieningai mąsto ir sutaria, gali būti neprasminga – tada tam pačiam rezultatui gauti gali pakakti ir vieno žmogaus. Tačiau komanda, kurioje kiekvieno nario požiūris yra kitoks, turi potencialą pasiekti rezultatą, kokio nesukurtų nė vienas iš jos narių, jeigu dirbtų individualiai. Teisės praktikoje ir moksle, kaip ir kitose srityse, banalybių ar vyraujančių įsitikinimų lukštenimas turbūt nesibaigs niekada, nes nuolat kintančios žmonijos lauks nauji iššūkiai.

Šiame leidinio numeryje skelbiamose publikacijose teisė analizuojama ne tik kaip formalus normų rinkinys, bet ir kaip reiškiny, sąveikaujantis su socialinių veiksmų visuma. D. Pūraitės-Andriekienės straipsnis „Stambulo konvencijos konstitucingumo klausimas Lietuvoje“

¹ Kelsen, H. 2002. *Grynoji teisės teorija*. Vilnius: Eugrimas.

² Šliogeris, A. 2011. *Transcendencijos tyla*. Vilnius: Margi raštai.

³ Posner, R. A. 2004. *Jurisprudencijos problemos*. Vilnius: Eugrimas.

bei I. Michailovič ir L. Šumskaitės straipsnis „Suaugusių sūnų smurtas prieš motinas motinos nužudymo (*matricide*) kontekste“ („Violence of adult sons against mothers in the context of matricide“) koncentruojasi į socialines problemas, susijusias su moterų teisine apsauga, o pastarasis straipsnis peržengia teisėtyrai įprastą pozityviosios teisės šaltinių dokumentinio tyrimo metodologiją atskleidždamas kriminologinį-teisinį požiūrį į aktualią socialinę problemą. V. Nekrošius ir J. Bartkus straipsnyje „Teisėjų elgesio pokyčiai po Lietuvos civilinio proceso reformos“ („Changes in the Judicial Behaviour after the Reform of Lithuanian Civil Procedure“) į teisę žvelgia per teisinio realizmo paradigmą bei pristato teisėjų apklausos apie procesinės teisės taikymą rezultatus. G. Lastauskienės ir J. Baltrimo straipsnyje „Konstitucija: tekstas ir kontekstas“ analizuojama, kaip kontekstas formuoja teisinio teksto prasmę. L. Didžiulio straipsnis „Teisingumo teorija ir socialinė mechanika“ („A Theory of Justice and Social Mechanics“), N. Gaubienės straipsnis „Ar dirbtinis intelektas gali įsitraukti į teisės praktiką kaip gėrio ir teisingumo meną?“ („Can Artificial Intelligence Engage in the Practice of Law as an Art of Good and Justice?“) bei S. Stonkaus straipsnis „Aviacijos saugos ir aviacijos saugumo neapibrėžtumas žmogaus teisių atžvilgiu: teisinių apibrėžimų filosofiniai aspektai“ („The Uncertainty of Aviation Safety and Aviation Security in Relation to Human Rights: Philosophical Aspects of Legal Definitions“) kelia klausimus, susijusius su teisingumo koncepcija bei šiuolaikinėmis technologijomis, o D. Valančienės ir J. Machovenko straipsnis „Moralinis kompasas teisėje: etikos standartų užtikrinimas per teisinį ugdymą?“ („The Moral Compass of Law: Ensuring Ethical Standards Through Legal Education?“) vainikuoja šiuos klausimus, nukreipdamas žvilgsnį į žmogaus raidos etapą, kuriame jis įgyja labiausiai sofistikuotus teisingumo koncepcijos elementus. Kaip šių straipsnių skaitytojas noriu padėkoti visiems autoriams už ryžtą žengti į tarpdalykinį tyrimų lauką, o kaip vienas iš autorių – linkiu skaitytojams atrasti tekstuose tai, kas mus artins prie visapusiško teisės pažinimo, ir neventgi minti naujus tarpdalykinius takus link subalansuoto socialinių problemų sprendimo per mokslą.

DR. JOHANAS BALTRIMAS